

Александра Ђуричић

МОЛИТВА АПАТРИДА

Анђелко Анушић, *Ейиџафи за незане*,
Бранково коло, Сремски Карловци, 2015.

Збирка песама коју је аутор одредио као „изабране и нове пјесме“, а за коју је избор и увод у читање сачинио Ђорђе Нешић, књига „посвећена настрадалим и преживелим крајишким Србима о 20. годишњици њиховог изгона“, како и пише на предлисту књижног блока, представља нам песме саздане на избегличкој, прогнаничкој муци, у страху и збегу, извађене из утробе, исписане оловним и крвавим мастилом. Нема у њима бриге о испразној лепоти или звучности стиха, рима зазвони да нас подсети на суптилност песничког у дисхармонији гласова из не тако далеке прошлости. Судбина и страдање српског живља започето (по други пут у једном веку) 1990. године на просторима крајина, залеђа, котара горских и кршева који не виде море, али су били једини завичај, то је окосница овог трновог венца песама.

Тужбалица је испевана већ у уводној песми „Ех ориенте лух, други пут“, у којој онај који мора да бежи врло сликовито говори о томе да нема куд – нигде није његов дом ни завичај, свака страна света већ има своје и на своме, он ће свугде бити непозван и нежељен гост. Препознајемо и слутимо да има и аутобиографских елемената, инспирисаних личним доживљајем и патњом Срба прогнаних са простора на којима су вековима живели и који ни двадесет година након прогона нису пронашли свој мир и утеху. Оног тренутка када су искорачили преко административне границе државе и територије на којој више нису могли да опстану, постали су „дођоши“, „туђинци“, они који, како се то у Босни колоквијално каже – „набијају праг“. Откуда толико

нетрпељивости, толико неразумевања међу припадницима једног истог народа који деле само административне границе? Да ли је могуће да је суштина исконске, вечите српске трагедије управо та страшна, неприродна подела на „нас“ и „вас“, подела о којој на суптилан начин проговара ова поезија. Јесмо ли и сами допринели својим страдањима, пита се песник.

Несреће епских размера одвајкада терају мислеће на преиспитивање, па у песми по којој носи назив и први део збирке, „Сребро и тамјан“, аутор окреће критичку мисао према својима, јесу ли нечим допринели да се овако одреди мера њихове несреће, јесу ли штедели на сребру или на тамјану, јесу ли били оно што желе да други виде у њима.

Дубоко проживљеном се кроз ову поезију исказује трагедија грађанских ратова који су протерали на страشان начин, ружан и неприхватајући у новој средини, Србе из Хрватске и Босне и ти дамари, та исконска патња која је обележила неколико генерација пулсира у стиховима ове збирке, симболично кључном песмом „Епитаф за незнаног неког“ написаном као спомен свима којима се гроба не зна, чији су трагови у снегу обрисани, чији су гласови у ветру усковитлани и не разазнају се, чији су гробови крстом необележени, који не живе никоме у сећању јер никог више и нема

*(... ал мене ниіде, на ѿачки никојој, црној коіи,
очи моје – с којима сунцем заћоше, ко их йойи,*

*неко у Слово, Лисѿак, Либар,
ал мене ниіде, никад, ниідар...)*

за које се не зна зашто су и шта били, али сви заједно кроз песников стих и јецај траже право да не буду заборављени, да њихово бивствовање остане макар као запис у стиховима којима нам се саопштава: ми смо народ другог реда, пасторчад историје, пасторчад у сопственој колевци. Ипак, и такви су истрајавали у својим двориштима, за својим трпезама, све док нису почели пожари пред којима се морало бежати. То је, очигледно, за аутора судбинска 1990. година, после које се више није могло опстати и морало се преко границе, према Србији која своје сународнике прима са подозрењем, са страхом да ће се у њене куће уселити.

Тако ови стихови отварају политичко, морално и филозофско питање рођено у грађанским ратовима који су пре само две деценије потресали наше просторе и чији се ожиљци још виде у пуној мери. Питање је како је међу припадницима истог народа могло доћи до толике нетрпељивости према невољницима који су пламеном и метком,

ножем и чизмом били приморани да напусте своје домове, да са децом у рукама и оним што се могло понети у завежљајима и торбама дођу и буду непријатељски дочекани, као потенцијални супарници у борби за опстанак, као инвазија још гладних уста. То су они погледи испод ока у градским аутобусима усмерени према људима чија лица постоје само као телевизијске вести, као број, слово, као нека невоља коју треба отклонити. Да ли је могуће да смо већ толико дуго обешчовечени, обешчашћени, бездушни, толико намучени немањем, толико измрцварени страховањем за свакодневни хлеб, да нам се и сенка човечија и отисак туђег стопала на снегу претварају у страх за сопствени живот?

У песми „Ближњи“ Анушић овако пева

*... Увек касниш браће мој из даљине
Мада не избиваш из близине-
оштрицу не одвајаш од моја ожиљка*

*на ме ѿишћеш – себе обраниш
Обојица укрсиимо исти усирел...*

Упркос свему, народ се не може затрти, због тога као мото једне песме стоји да – *Има сеоба, али има и нас!* Критички промишљајући и о својем роду, његовој жилавости и борбености, али и манама и лажним митовима који су одавно претећи надвијени над његов (српски) опстанак, Анушић исказује здраву, непатворену љубав према својима и дозу реалности спрема историјских догађаја колико је то песнику могуће. Он не запада у јефтин, манипулативни патриотизам, не натапа тужбалице тешким речима, клетвама и хуљењем, он је човек љубави и настојања да се буде и часно опстане.

Збирка *Ејишафи за незнане* као епилошку поставља песму „Аутобиографија“, једну од бројних са посветом као отвореним дијалогом са стварним саговорницима који су на неки начин, претпостављамо, иницирали настанак песме.

Језик Анушићевих стихова је слободан, разигран, уман, незаплашен новим речима и кованицама када му понестане оних већ знаних и толико пута исписаних, језик горак али и богат, језик који остаје кућа и колевка, мајка и једини стражар на бранику идентитета, језик саткан од речи заборављених, речи успаванки, клетви, тужбалица и здравица, језик у који стаје читав живот. Стихови кореспондирају са богатим књижевним наслеђем, локалним и националним, са народним стваралаштвом и Јеванђељима, откривајући ерудицију песника и дубоко познавање традиције, претходника који су обитавали и опста-

јали на истом простору одакле се сада морало отићи, што песник доживљава и као лични и као национални пораз, рану која дуго неће зацелити али и која је задобијена часно и без истицања врлине свога рода као јединствене и једине вредне записа.

Као жила у фином мермеру издваја се песма „Јутарња молитва апатрида“, у којој се песник обраћа својим вечитим узданицама, Мудрости и Речи, да му пруже утеху и помогну да не постане човек без лица, Никоје, коме први праменови дана и будности носе мисао да је без домовине, да нема куд.

И после двадесет година, он у завршној песми „Аутобиографија“ за себе каже:

*Ја сам бодљикаво остирвце
у сриу иловачне јабуке ...*

крунишући и заокружујући овај лични, аутентични запис о страдању великог дела српског народа који је веровао у правду и владавину истине, у своје светиње и завете, а доживео понижење егзодуса као трајно стање, без много наде да ће се нешто променити за људског живота. Поништимо ли себе као народ, пристанемо ли на сва понижења, судбина избеглиштва неће мимоићи никога од нас. Та страшна порука је упозорење које ови стихови шаљу, не више молба за помоћ, не више ни молитва, јер у пресахлим сузама живе још само клетва и лек. Оглушимо ли се о тај лелек, изгубили смо Бога у себи.